

Het avontuur is begonnen...

Verslag startconferentie Alliantie Scholenpanels Burgerschap

26 september 2007

Almere, OBS Het Avontuur

Alliantie Scholenpanels Burgerschap

Een begin aan het eind

Het is 26 september. Terwijl buiten de zomer opzichtig ten einde loopt, wordt binnen, in de behaaglijke centrale ruimte van basisschool Het Avontuur in Almere, iets geheel nieuws gestart. Onder de naam Alliantie Scholenpanels Burgerschap gaan scholen, inspectie, universiteiten en SLO zich gezamenlijk richten op de ontwikkeling van kennis over effectief en stimulerend onderwijs in burgerschap. Bijna veertig scholen uit alle delen van het land zijn present, sommige met een fikse delegatie. Verder bestaat het gezelschap uit bestuurders, onderzoekers, ondersteuners en andere onderwijsdeskundigen. De stemming vooraf is verwachtingsvol, maar ook een beetje afwachtend: wat wordt van de scholen verwacht, waar mogen ze op rekenen? Plenaire presentaties door de begeleidende instanties, gevolgd door een aantal praktijkgerichte workshops, moeten een antwoord geven op die vragen. Tussendoor zijn er specifieke informatiesessies voor de verschillende onderwijsgeledingen: primair onderwijs, vmbo-scholen en havo/vwo-scholen. Een volle middag, maar ook een goed bestede middag, zo is na afloop de teneur. De Alliantie kan aan de slag, burgerschapsvorming staat op de rails.

Een burgerschapslaboratorium

Inleiding prof. dr. Jules Peschar, voorzitter Alliantie Burgerschapsvorming

Na de opening door gastheer Alfred Jeths, directeur van OBS Het Avontuur, is het prof. dr. Jules Peschar, voorzitter van de Alliantie, die in kort bestek, zij het altijd nog een klein half uur, een inleidende toelichting geeft op doel en aanpak van het samenwerkingsverband. Hij schetst de plaats die burgerschapsvorming zou moeten hebben in het onderwijsprogramma. Een onderwijstaak naast rekenen en taal, maar geen apart vak. Net als competenties als communiceren, probleemoplossen en

het ontwikkelen van een juist zelfbeeld, is burgerschap een cross-curriculaire competentie. Eentje dus die dwars door de vakken loopt. Het beleid van de overheid is: scholen moeten iets doen aan de ontwikkeling van burgerschapscompetenties. Hoe en wat, dat mogen de scholen zelf bepalen. Daar is de overheid niet voor. Maar scholen willen weten: waar leidt het toe, wat zijn de beste praktijken? Precies waar onderzoekers en ondersteuners ook benieuwd naar zijn. En vergeet de inspectie niet, die moet beoordelen of scholen hun taak naar behoren uitvoeren. Natuurlijk wordt in het onderwijs al veel aan burgerschapsvorming gedaan. Doel van de Alliantie is die kennis en praktijkervaring te verzamelen en in te zetten voor het ontwikkelen van een breed bruikbare, bewezen effectieve strategie voor de invoering

van burgerschapsvorming. De deelnemende scholen vormen samen een soort burgerschapslaboratorium, waarin onder begeleiding van SLO ideeën, plannen en activiteiten ontwikkeld worden. Deze worden geëvalueerd door de universiteiten. De inspectie meet de resultaten. Er vinden regelmatig bijeenkomsten plaats, waarbij ervaringen worden uitgewisseld, resultaten worden vergeleken en plannen worden gemaakt. Een centrale rol in het netwerk is weggelegd voor de speciale burgerschapswebsite, die gaandeweg zal uitgroeien tot rijkgevulde onderwijskundige schatkamer voor burgerschapsvorming. Het avontuur kan beginnen. *(Zie ook het interview met Jules Peschar, elders in dit verslag.)*

‘Nieuw accent’

Inleiding dr. Anne Bert Dijkstra, inspecteur en programmamanager sociale cohesie bij de Inspectie van het Onderwijs

Anne Bert Dijkstra wijst er in zijn presentatie op dat opvoeden en vormen klassieke doelen van het onderwijs zijn en dat burgerschapsvorming zo gezien een nieuw accent op een oude opdracht is. Sinds 1 februari 2006 is die opdracht ook expliciet bij wet geregeld. Scholen zijn wettelijk verplicht aandacht te besteden aan actief burgerschap en sociale integratie en de inspectie gaat toezien op het naleven van die wettelijke bepaling. In de brochure Toezicht op Burgerschap en Integratie licht de inspectie toe hoe dat toezicht eruit ziet. Belangrijk is dat de invulling van de opdracht aan de scholen is, en het toezicht zich beperkt tot een oordeel over de aanwezigheid en kwaliteit van het aanbod. Hoofdvragen zijn: draagt de school zorg voor de kwaliteit van het onderwijs gericht op bevordering van sociale integratie en actief burgerschap en heeft de school een aanbod gericht op die bevordering. Beide vragen hebben tevens betrekking op het overdragen van kennis over en kennismaking met de diversiteit in de samenleving. *(Zie ook het interview met Anne Bert Dijkstra, elders in dit verslag.)*

Burgerschap langs de meetlat

Inleiding prof. dr. Geert ten Dam, hoogleraar onderwijskunde aan de Universiteit van Amsterdam

Is burgerschap, of beter: het effect van burgerschapsvorming, meetbaar? Jazeker, vindt Geert ten Dam. Met het Meetinstrument Burgerschapscompetenties. Het geeft inzicht in wat jongeren leren aan burgerschap en maakt verschillen tussen leerlingen zichtbaar. Het meetinstrument bestaat uit ruim honderd vragen die leerlingen binnen één lesuur kunnen beantwoorden. Er zijn *attitudevragen* (bijvoorbeeld: ‘vind je dat iemand die het ergens niet mee eens is, dat moet kunnen zeggen’), *kennisvragen* (‘welke kranten zijn er in Nederland en waarin verschillen ze van elkaar’) en *vaardigheidsvragen* (‘hoe denk je na over de vraag of er op school naar leerlingen wordt geluisterd’). De vragen gaan uit van de opvatting dat burgerschapsvorming te maken heeft met meedoen en een bijdrage leveren. Niet alleen nu, maar ook later. Het meetinstrument is gefocust op aspecten van burgerschap waar het onderwijs invloed op kan hebben, dus bijvoorbeeld niet op persoonlijkheidskenmerken. Het gaat om democratisch handelen, het dragen van maatschappelijke verantwoordelijkheid, omgaan met conflicten en omgaan met verschillen. Geert ten Dam realiseert zich dat leerlingen geneigd zouden kunnen zijn sociaal wenselijke antwoorden te geven, maar daar wordt bij de analyse rekening mee gehouden.

Sociale integratie op de weegschaal

Inleiding prof. dr. Roel Bosker, hoogleraar onderwijskunde aan de Rijksuniversiteit Groningen

Net als burgerschap lijkt ook sociale integratie een moeilijk te meten verschijnsel. Ook hier heeft de wetenschap een antwoord op gevonden. Roel Bosker laat zien dat je hier door het stellen van de juiste vragen een goed inzicht kunt krijgen in hoe en in welke mate jongeren integreren. De vragen hebben vooral betrekking op het sociale netwerk van de jongere: jij en je klasgenoten, jij en je vrienden buiten school, jij en je familie. Er zijn vragenlijsten voor de leerlingen, maar ook voor de leraren en de school. Om groei en vooruitgang te kunnen vaststellen, worden er verschillende vergelijkingen gemaakt: de leerling met zichzelf, de leerling met andere leerlingen, de school met zichzelf, Nederland met andere landen. Er is al behoorlijk wat internationaal onderzoek verricht naar het meten van sociale integratie. Een voorbeeld hiervan is ICCS: “The purpose of the International Civic and Citizenship Education Study (ICCS) is to investigate the ways in which young people are prepared to undertake their roles as citizens in a range of countries.” (<http://www.iea.nl/icces.html>)

Workshop Ouderparticipatie

Jos Melief, Basisschool De Vijf Hoeven, Tilburg

Ouderbetrokkenheid is goed voor het onderwijs. Maar hoe betrek je ouders bij de school? En dat liefst niet ad-hoc, maar structureel? Op basisschool De Vijf Hoeven lukt het met onze aanpak 'Ouders voor ouders'. Dit is een werkgroep van ouders van de basisschool en van de peuterspeelzaal en een leerkracht, die themamiddagen voor de ouders op school voorbereidt en uitvoert. De ouders treden op als intermediair voor hun eigen achterban. Elke cultuur die bij ons op school voorkomt, wordt door een intermediair vertegenwoordigd in de werkgroep.

Wat we willen bereiken, is partnerschap in opvoeding. We willen een brug slaan tussen achterban en school. We doen dit onder meer door middel van jaarlijks vier themamiddagen, waarbij gezelligheid gekoppeld wordt aan een inhoudelijk thema, bijvoorbeeld afspraken thuis en op school, de extra zorg op school, gezond eten, puberteit, schoolmaatschappelijk werk en omgaan met boeken. De themamiddagen leiden ertoe dat leerkrachten en ouders meer respect en waardering voor elkaar krijgen.

Workshop Leermiddelenanalyse Burgerschapsvorming

Annette Thijs, SLO

In de workshop Leermiddelenanalyse Burgerschapsvorming stond het zoeken naar geschikte materialen voor burgerschapsvorming centraal. SLO heeft in 2006 en 2007 onderzoek gedaan naar het burgerschapsgehalte van leermiddelen. In het onderzoek is een aantal reguliere methodes voor aardrijkskunde, geschiedenis, wereldoriëntatie en sociaal-emotionele ontwikkeling in het primair onderwijs geanalyseerd. Ook zijn specifiek op burgerschapsvorming gerichte pakketten bekeken. Uit het onderzoek blijkt dat leermiddelen goede aanknopingspunten bieden voor burgerschapsvorming. Wel is het zo dat niet één methode in voldoende mate alle elementen van burgerschapsvorming bevat. Om zicht te krijgen op het aanbod burgerschapsvorming moeten scholen zich op verschillende leergebieden richten. In de workshop hadden scholen veel vragen op dit punt. De checklist met aandachtspunten voor screening van het aanbod en leermiddelen werd in dank aanvaard. Deze checklist bevat ook richtlijnen voor de manier waarop aanknopingspunten in materialen didactisch gezien het best benut kunnen worden. Scholen gaven aan graag verdere coaching te willen wat betreft uitwerking van hun visie op burgerschapsvorming in concreet aanbod (inhoud en didactiek). Ook was er vraag naar budget voor aanschaf van recente materialen op het terrein van burgerschapsvorming.

Workshop Schoolidentiteit, identiteitsontwikkeling en burgerschap

Paul Boersma, Besturenraad

Scholen dragen bij aan de persoonlijke vorming van leerlingen en doen dat vanuit een levensbeschouwelijke, pedagogische en onderwijskundige visie. Kinderen en vooral jongeren experimenteren met de vraag wie ze zijn. Ze zoeken daarbij soms extremen op en school zal daaraan ruimte willen geven, als ze de identiteitsontwikkeling van jongeren serieus neemt. Het is zinvol en noodzakelijk om eens in de twee à drie jaar met elkaar bespreken wat kan binnen de schoolcultuur, wat als schadelijk wordt gezien voor de ontwikkeling van jongeren (de inspectie focust daar nogal op) en wat als verstorend wordt ervaren voor de schoolcultuur. Dan merk je in een school vaak dat er twee groepen zijn: zij die de leerlingen ruimte willen geven voor deze uitingen (en herkansingen bieden etc), en zij die vanuit regels denken en ruimte lastig vinden. Scholen worden de laatste jaren weer wat strenger (alcoholbeleid, optreden tegen extreme uitingen, leerlingen meer verantwoordelijk maken voor eigen gedrag).

Scholen kunnen werk maken van een beleid om leerlingen te betrekken bij de vragen van wat kan en wat niet. Maar tegelijk is de tendens dat we de democratisering voorbij zijn. Scholen worden bestuurd door CvB's of bovenschoolse directies, universiteiten kennen nauwelijks meer studenten in het bestuur. School moet dus laveren tussen optimale participatie van leerlingen en hen leren zich te voegen in wat gezamenlijk wordt 'geleefd'.

Workshop Leven leer je door te doen

Marcel Bogaarts, RPCZ/Bazalt

In deze workshop ging het over manieren om gericht te werken aan positieve relaties in de groep en over didactische structuren om kennis over burgerschap en integratie over te brengen. Tijdens de workshop werkten we aan een verbinding tussen beleid en praktijk. We deden dat door werkvormen toe te passen, waarmee je aan praktische aspecten van burgerschap kunt werken. Belangrijke voorwaarde om elkaar te leren kennen, is communiceren met elkaar. Kinderen, jongeren praten met elkaar over dingen van zichzelf.

Je kunt dit doen in losse lessen, maar ook door het intentioneel in te passen in de lessen die je toch al doet. Aan de hand van precies gestructureerde interactieve werkvormen hebben we een aantal voorbeelden meegemaakt.

Om scherp in beeld te krijgen waar je bij het maken van beleid op moet letten en deze missie en visie te vertalen naar de praktijk, hebben we een model om van beleid tot invoering en implementatie te komen doorgenomen.

Tot slot hebben we verschillende materialen bekeken die scholen al gebruikten om aan de slag te gaan met een (geïntegreerd) curriculum voor burgerschap en sociale competenties.

Workshop Democratie van binnenuit

Elly Vollmann, Humanistisch Vormings Onderwijs

In de workshop is gewerkt uit het boek *Democratie van binnenuit*, geschreven door Joke Zonneveld. Zij schrijft: "Democratie heeft te maken met vrijheid, gelijkwaardigheid, socialiteit. Het gaat om onderlinge verbondenheid en rekening houden met ieders belangen en verlangens." Het boek bestaat uit drie delen: Theorie (onderbouwing en verdiepende informatie), Praktijk en Bijlagen. In het praktijkdeel worden thema's beschreven met activiteiten voor vier leeftijdscategorieën: 3-6, 6-9, 9-12 en 12-14 jaar. Voor elke categorie zijn vijf thema's beschreven, die meerdere activiteiten inhouden en meer dan één enkele les bestrijken. Alle thema's hebben in elke leeftijdscategorie dezelfde naam, maar zijn opklimmend in niveau uitgewerkt. De bedoeling is dat leerlingen steeds meer leren overzien en steeds beter in staat zijn met abstracte en schriftelijke begrippen te werken. Elke leeftijdscategorie begint met een collage en een beschrijving van de leef- en belevingswereld van deze groep. Tijdens de workshops zijn drie werkvormen uit het boek aangeboden, waarin democratie, participatie en identiteit centraal staan.

Workshop Een instrument voor zelfevaluatie

Jeroen Bron, SLO

'De school als oefenplaats' is een belangrijk aspect van actief burgerschap en sociale integratie. Maar het is ook een aspect dat moeilijk inzichtelijk te maken is, laat staan op zijn kwaliteit te beoordelen. SLO biedt twee varianten van een instrument dat scholen inzicht geeft in het eigen onderwijsaanbod voor burgerschap. Ze zijn gebaseerd op eerdere inhoudelijke verkenningen van SLO, op het toezichtkader van de inspectie en een serie interviews op scholen. De deelnemers aan de workshop, merendeels uit het voortgezet onderwijs, waren positief over de getoonde concepten van het zelfevaluatieinstrument. In de ene variant kan een team aan de hand van gesloten vragen snel inzicht krijgen in de verschillende aspecten van burgerschap. Daarbij kunnen de gebruikers zelf aangeven of ze de eigen situatie voor verbetering vatbaar vinden. De tweede variant is complexer, maar ook completer en concreter. Diverse aspecten van burgerschap worden hierbij inzichtelijk gemaakt in een 'rubrics' vorm. Hierbij zijn antwoorden op vragen vooraf beschreven en min of meer genormeerd van beginnend naar gevorderd. Gebruikers kunnen hun eigen situatie daarbij beoordelen, maar er wordt ook een beeld gegeven van een verder uitgewerkt niveau. De definitieve versie van beide instrumenten verschijnt december 2007.

Workshop Invoering van burgerschapvorming

Alfred Jeths, directeur OBS Het Avontuur

Hoe kunnen scholen hun aandacht voor burgerschapvorming intensiveren en de activiteiten meer vanuit hun eigen pedagogische schoolvisie op elkaar afstemmen en verbeteren? Hoe kunnen leerlingen, leerkrachten, ouders en de omgeving betrokken worden bij het denken over en het werken aan burgerschapvorming? Het Avontuur is een nieuwe school in Almere met in het curriculum een extra opdracht: 'op innovatieve wijze aandacht te besteden aan democratische waarden en normen'. Een opdracht ingegeven door de behoefte aan profilering van de school en aan herbevestiging van de identiteit van het openbaar onderwijs. Er is in het team veel gediscussieerd over normen en waarden, de vraag wat innovatief is en hoe dat zichtbaar gemaakt kan worden. In samenwerking met Wiel Veugelers en SLO en uitgaande van het kaderleerplan *Een basis voor burgerschap* heeft het Avontuur-team vastgesteld dat de aandacht vooral gericht moet zijn op het curriculum, het schoolklimaat en de samenwerking met de buurt en de ouders. Voorbeelden van activiteiten die in dit kader ontwikkeld zijn: mediation door leerlingen, debattraining, discussiemiddag met ouders en leerlingen over actief burgerschap, een leerlingenraad en een protocol voor het oplossen van conflicten.

Wiel Veugelers, Universiteit voor Humanistiek-Universiteit van Amsterdam

Bij de uitwerking van burgerschapvorming hebben scholen alle ruimte voor een eigen invulling. Uitgangspunt daarbij is de pedagogische visie van de school, die wordt vertaald in doorlopende leerlijnen voor de domeinen democratie, participatie en identiteit. Het invoeren van burgerschapvorming heeft betrekking op de kennis en houdingen van de docenten, de schoolcultuur en het curriculum. Bij het ontwikkelen van een eigen visie op burgerschapvorming worden van diverse contexten accenten geplaatst: bestuur, nominatie, pedagogische visie van de school, samenstelling leerlingenpopulatie, ouders, regio, directe omgeving en specifieke risico's. Eerste stap is vervolgens inventariseren wat je zou willen, wat er al gebeurt en wat je nog zou *kunnen* doen. Bepaal in de voorbereiding wie waar verantwoordelijk voor is en wat er nog nodig is aan contacten, materialen en deskundigheidsbevordering. Bij de evaluatie wordt gekeken naar het verloop van de activiteiten, ervaringen van leerlingen, leerkrachten en andere betrokkenen en benodigde bijstellingen.

Alliantie Scholenpanels Burgerschap en SLO

De Alliantie Scholenpanels Burgerschap wil samen met basisscholen en scholen voor voortgezet onderwijs de komende jaren werken aan de ontwikkeling van inspirerende en effectieve manieren om burgerschap bij leerlingen te bevorderen, en aan het vergroten en verspreiden van de kennis daarover. SLO richt haar inspanningen op het stimuleren en begeleiden van scholen. Uitgangspunt is de visienota 'Een basis voor burgerschap, een inhoudelijke verkenning voor het funderend onderwijs' (SLO, 2006), waarin de begrippen actief burgerschap en sociale integratie nader worden omschreven. Het ontwikkelen van deze visienota is voor SLO het beginpunt van een implementatietraject. De grote vraag daarbij is wat scholen kunnen, gegeven de vele taken die ze hebben en de beperkingen die ieder schoolsysteem nu eenmaal heeft; wat scholen willen, gezien hun eigen visie op sociale en maatschappelijke vorming en levensbeschouwing; en wat scholen moeten, uitgaande van het toezichtkader (2006, Inspectie van het onderwijs) dat de Inspectie van het onderwijs hanteert.

'Maak nu de slag naar de werkvloer'

Interview met Eva Dijkhoff-Wisse, ministerie van OCW

Het ministerie van OCW, in de persoon van Eva Dijkhoff-Wisse aanwezig op de startconferentie, volgt de vorderingen van de Alliantie met grote aandacht: "In het kader van de autonomie van de scholen is wél bij wet vastgelegd dat in het primair en voortgezet onderwijs aandacht moet zijn voor actief burgerschap en sociale integratie, maar niet *hoe* dat dient te gebeuren. De invulling is aan de scholen. Wij zijn heel benieuwd hoe het onderwijs deze opdracht oppakt en de Alliantie kan ons daar de komende jaren zicht op verschaffen. Scholen doen al veel op dit gebied, maar ze zijn zich daar niet altijd van bewust. Het is nodig dat ze een visie ontwikkelen op burgerschapsvorming en hun activiteiten daarin inbedden. Zoiets lukt niet van de ene dag op de andere, en ook niet in je eentje. Daarom is het goed dat scholen samenwerken, met elkaar en met andere partijen, zoals nu in de Alliantie. Op die manier zal burgerschapsvorming gaandeweg steeds meer contour krijgen. Het is nu vooral zaak de slag naar de werkvloer te maken en de leerkrachten te mobiliseren. Ook de ouders moeten niet vergeten worden, en de groep waar het allemaal om draait al helemaal niet: de leerlingen!"

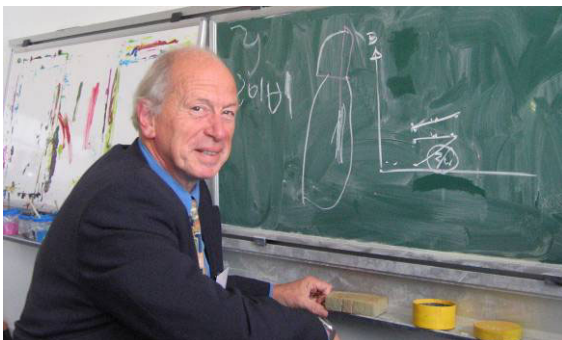

Sinds de invoering van de wet 'actief burgerschap en sociale integratie' is er een nieuw kabinet aangetreden, met andere bewindslieden op onderwijs. Is de kijk op burgerschapsvorming veranderd? Eva Dijkhoff-Wisse: "Sociale samenhang is een van de pijlers onder het regeringsbeleid, zoals dat ook in de troonrede verwoord is. Ook deze bewindslieden, samen met die van andere ministeries, erkennen ten volle de noodzaak van structurele aandacht in het onderwijs voor actief burgerschap en sociale integratie."

Een gezamenlijk avontuur

Interview met prof. dr. Jules Peschar

In zijn inleiding sprak prof. dr. Jules Peschar van een 'avontuur', toevallig (?) ook de naam van de school waar de Alliantie te gast is. In hoeverre valt de term 'avontuur' te rijmen met het wetenschappelijk karakter van deze gezamenlijke onderneming? Peschar: "Voor mij is wetenschappelijk onderzoek altijd een avontuur. Onderzoek waarvan van te voren het resultaat vaststaat, vind ik niet interessant. Veel spannender is onderzoek waarvan je niet weet waar je op uitkomt. Neem bijvoorbeeld het concept van de cross-curriculaire competenties. Toen we dat zo'n vijftien jaar geleden, presenteerden zei iedereen: dat is onzin, dat kun je nooit meten. We konden er aanvankelijk zelfs geen onderzoeksfinanciering voor krijgen, want men vond het te risicovol. In dit geval kregen we het onderzoek toch op gang, en wat bleek? Twee van de vier cross-curriculaire competenties bleken uitstekend meetbaar te zijn: burgerschap en zelfbeeld/motivatie. Uiteindelijk is het in PISA in 2000 in 26 landen bij 130.000 kinderen onderzocht. Stel je komt van Mars, en je moet je

hier op aarde zien te redden, en dan even los van de fysieke voorwaarden. Wat moet je daarvoor weten? Hoe zit de wereld in elkaar, hoe is het hier geregeld, hoe gaan mensen met elkaar om... dat is in feite niets anders dan burgerschap. Er is alleen geen enkel schoolvak dat al die vragen rond burgerschap beantwoordt. Het zit in geschiedenis, in de Nederlandse taal, in de literatuur, in de geografie. Je zou leerlingen moeten bijbrengen dat ze dóór die vakken heen kijken en eruit leren hoe mensen met elkaar omgaan en hoe de wereld in elkaar zit."

Is de Alliantie voor de aangesloten scholen een 'avontuur'? Peschar: "Scholen zijn hoe dan ook verplicht aan burgerschapsvorming te doen. Natuurlijk verwachten we van de deelnemende scholen een investering in de vorm van tijd en vooral *commitment*, zoals dat ook van de andere partners verwacht wordt. Wat het uiteindelijke resultaat van dit gezamenlijke avontuur zal worden, is nog ongewis, maar zeker is dat de scholen een flinke stap zullen zetten op het gebied van actief burgerschap en sociale integratie, en dat er voor de andere scholen in Nederland veel lering uit te trekken zal zijn. Om het rendement van de Alliantie – ook voor de overige partners – optimaal te laten zijn, zou ik er bij het

ministerie op aan willen dringen om deelname aan de Alliantie zo krachtig mogelijk te stimuleren en ondersteunen.”

Is de *relatieve* opbrengst van burgerschapsvorming niet belangrijker dan het *absolute* rendement? Er zijn scholen waar het al een enorme winst zou zijn als leerlingen elkaar op het schoolplein met rust laten. “Klopt. Daarom is het van groot belang om een nulmeting te doen. Je moet niet alleen in kaart brengen waar scholen op een bepaald moment zijn uitgekomen, maar ook hoe het traject ernaartoe verlopen is. Dan kan blijken dat een school misschien nog geen perfecte burgers aflevert, maar al wel heel veel winst geboekt heeft.”

Inspectie kijkt naar aanbod en risico's

Interview met Anne Bert Dijkstra, Inspectie van het Onderwijs

Een opmerkelijke passage in de uitgave Toezicht op Burgerschap en Integratie van de inspectie is te vinden op pagina 7: “Risico's: De school stemt het aanbod af op risico's en ongewenste opvattingen, houdingen en gedragingen van leerlingen rond burgerschap en integratie.” In hoeverre wijkt dit aandachtspunt af van de zaken waar de inspectie in het algemeen op toeziet? Anne Bert Dijkstra: “In oordelen over de kwaliteit van onderwijs speelt het bereikte resultaat, dat wat leerlingen hebben geleerd, een grote rol. Denk bijvoorbeeld aan taal, lezen of rekenen. Voor burgerschap is het nog moeilijk om te bepalen wat nu precies het effect van dat onderwijs is. Ook al vertoont een leerling opvattingen of gedragingen die risicovol zijn, dan kun je dat niet zonder meer toeschrijven aan het onderwijs van de school. Daarom is in dit opzicht voor een andere benadering gekozen. Deze stelt het onderwijsaanbod van de school centraal, in de vorm van vier aandachtspunten: sociale competenties, openheid naar de samenleving, bevorderen van basiswaarden en kennis van de democratie en de school als oefenplaats. De inspectie kijkt vooreerst naar de inspanningen van de school, waarbij geen directe koppeling wordt gelegd met het denken en doen van leerlingen als maat voor resultaat.

Waarom dan dat extra aandachtspunt 'risico's'? Je kunt je voorstellen dat er een leerlingenpopulatie op school is die opgroeit in een sociale omgeving waarin basiswaarden weinig worden voorgeleefd, of waarin leerlingen niet in contact komen met de diversiteit van de Nederlandse samenleving. In zulke gevallen vraagt de inspectie aan de school: zijn jullie je daarvan bewust en hou je daar in het onderwijsaanbod rekening mee? De inspecteur kijkt of het onderwijsaanbod op die school past bij de problematiek die er speelt. Stel dat er onder leerlingen of in hun omgeving regelmatig gediscrimineerd wordt, besteedt de school daar dan structureel aandacht aan?”

Net als bij andere toezichtspunten is het ook bij burgerschapsvorming zo dat de inspectie de school ingeval van ondermaats presteren aanpreekt op de tekortkomingen. En dan? Dijkstra: “Blijkt sprake van ernstige risico's waar de school onvoldoende op reageert, dan kan dat leiden tot een beoordeling als onvoldoende. Van de school wordt dan gevraagd dat tekort op te lossen.”

Door deelname aan de Alliantie Scholenpanels Burgerschap verwacht de inspectie een scherper beeld te krijgen van mogelijke invullingen en effecten van burgerschapsonderwijs, en mogelijkheden om de resultaten te meten. Dijkstra: “Ook de inspectie is geïnteresseerd in wat wel en wat niet werkt in een bepaalde situatie, zodat we daar de kwaliteit van het onderwijs aan kunnen afmeten. Zo streven we, gebaseerd op kennis over wat werkt en in overleg met het scholenveld, naar vergroting van het inzicht in wat effectief burgerschapsonderwijs is en de eisen die je daaraan kunt stellen.”

Coördinatie Alliantie Scholenpanels Burgerschap

Basisonderwijs
Jeroen Bron, SLO
(053) 48 40 606
j.bron@slo.nl

VMBO
Maartje van der Niet, Universiteit van Amsterdam
(020) 52 51 293
a.vanderniet@uva.nl

HAVO/VWO
Gabriëlle Hilbers, Rijksuniversiteit Groningen
06 27 74 36 26
g.e.hilbers@rug.nl

Secretariaat:

Marian Nijhuis, SLO
(053) 4840 336
m.nijhuis@slo.nl

Hans Hooghoff, SLO
(053) 4840 392
h.hooghoff@slo.nl

Agenda

Zie bijgevoegde kalenders basisonderwijs, VMBO, HAVO/VWO

scholenpanels burgerschap

basisonderwijs jaarkalender 2007-2008

	Datum	Groep	Vragenlijst	Duur	Opmerkingen
Meting 1	5 t/m 23 november 2007	7	burgerschapscompetenties	60 min	Afname door de school
Meting 2	07 t/m 25 april 2008*	8	burgerschapscompetenties	60 min	Afname door de school
		nader te bepalen	sociale veiligheid	20 min	

*NB: dit is een voorlopige datum, kan om onderzoekstechnische redenen nog veranderen

november 2007 t/m januari 2008	gesprekken	1 à 2 dagdelen
--------------------------------	------------	----------------

De Inspectie van het Onderwijs gaat een inventarisatie maken van het onderwijsaanbod van de scholen op het gebied van actief burgerschap en sociale integratie. Alle deelnemende scholen zullen door de Inspectie bezocht worden. Tijdens deze bezoeken zullen gesprekken plaatsvinden met enkele vertegenwoordigers van de school. Afhankelijk van het aantal gesprekken duurt dit bezoek één à twee dagdelen. Voor een bezoek wordt contact opgenomen met de school om een afspraak op een passend moment te maken. Deze bezoeken vallen buiten het reguliere toezicht.

12 maart 2008	conferentie Scholenpanels Burgerschap	
---------------	--	--

Contactgegevens

Coördinator Scholenpanel
Burgerschap PO:

Jeroen Bron
SLO
053-4840606
j.bron@slo.nl

Secretariaat Alliantie Burgerschapsvorming:

Hans Hooghoff
SLO
053-4840392
h.hooghoff@slo.nl

Marian Nijhuis
SLO
053-484 0336
m.nijhuis@slo.nl

www.scholenpanels.nl

scholenpanels burgerschap

vmbo

jaarkalender 2007-2008

	Datum	Leerjaar	Vragenlijst	Duur	Opmerkingen
Meting 1	5 t/m 23 november 2007	1	burgerschapscompetenties	1 lesuur	Afname door de school
		2 (2 klassen)	IEA Civics	3 lesuren	Afname door testleiders
Meting 2	07 t/m 25 april 2008*	3	burgerschapscompetenties	1 lesuur	Afname door de school
		nader te bepalen	sociale veiligheid	20 min	

*NB: dit is een voorlopige datum, kan om onderzoekstechnische redenen nog veranderen

november 2007 t/m januari 2008	gesprekken	1 à 2 dagdelen
--------------------------------	------------	----------------

De Inspectie van het Onderwijs gaat een inventarisatie maken van het onderwijsaanbod van de scholen op het gebied van actief burgerschap en sociale integratie. Alle deelnemende scholen zullen door de Inspectie bezocht worden. Tijdens deze bezoeken zullen gesprekken plaatsvinden met enkele vertegenwoordigers van de school. Afhankelijk van het aantal gesprekken duurt dit bezoek één à twee dagdelen. Voor een bezoek wordt contact opgenomen met de school om een afspraak op een passend moment te maken. Deze bezoeken vallen buiten het reguliere toezicht.

12 maart 2008	conferentie Scholenpanels Burgerschap	
---------------	--	--

Contactgegevens

Coördinator Scholenpanel
Burgerschap vmbo:

Maartje van der Niet
Universiteit van Amsterdam/
Instituut voor de
Lerarenopleiding
020-5251293
a.vanderniet@uva.nl

Coördinator
IEA Civics:

Ralf Maslowski
Rijksuniversiteit
Groningen
050-3637165
r.maslowski@rug.nl

Secretariaat Alliantie
Burgerschapsvorming:

Hans Hooghoff
SLO
053-4840392
h.hooghoff@slo.nl

Marian Nijhuis
SLO
053-484 0336
m.nijhuis@slo.nl

www.scholenpanels.nl

scholenpanels burgerschap

havo en vwo jaarkalender 2007-2008

	Datum	Leerjaar	Vragenlijst	Duur	Opmerkingen
Meting 1	5 t/m 23 november 2007	1	burgerschapscompetenties sociale integratie	1 lesuur 1 lesuur	Afname door de school
		2 (2 klassen)	IEA Civics	3 lesuren	Afname door testleiders
Meting 2	07 t/m 25 april 2008*	3	burgerschapscompetenties sociale integratie	1 lesuur 1 lesuur	Afname door de school
		nader te bepalen	sociale veiligheid	20 min	

*NB: dit is een voorlopige datum, kan om onderzoekstechnische redenen nog veranderen

november 2007 t/m januari 2008	gesprekken	1 à 2 dagdelen
--------------------------------	------------	----------------

De Inspectie van het Onderwijs gaat een inventarisatie maken van het onderwijsaanbod van de scholen op het gebied van actief burgerschap en sociale integratie. Alle deelnemende scholen zullen door de Inspectie bezocht worden. Tijdens deze bezoeken zullen gesprekken plaatsvinden met enkele vertegenwoordigers van de school. Afhankelijk van het aantal gesprekken duurt dit bezoek één à twee dagdelen. Voor een bezoek wordt contact opgenomen met de school om een afspraak op een passend moment te maken. Deze bezoeken vallen buiten het reguliere toezicht.

12 maart 2008	conferentie Scholenpanels Burgerschap	
---------------	--	--

Contactgegevens

Coördinator Scholenpanel
Burgerschap havo en vwo:

Gabriëlle Hilbers
Rijksuniversiteit Groningen/
Inspectie van het Onderwijs
06-27743626
g.e.hilbers@rug.nl

Coördinator
IEA Civics:

Ralf Maslowski
Rijksuniversiteit
Groningen
050-3637165
r.maslowski@rug.nl

Secretariaat Alliantie
Burgerschapsvorming:

Hans Hooghoff
SLO
053-4840392
h.hooghoff@slo.nl
Marian Nijhuis
SLO
053-484 0336
m.nijhuis@slo.nl

www.scholenpanels.nl